

פרק כ / ברוריה בן-דוד (וייס)

בפרק יט פסוק לה קראנו על הנס הגדול שנעשה למלכות יהודה, הכאת צבא אשור בידי מלאך ה' ובפרק כ נקרא על הנס שנעשה למלך יהודה.

לפי חז"ל : "לפני מפלתו של סנחריב חלה חזקיהו שלושה ימים". כלומר: סמוך למפלת סנחריב חלה חזקיהו במחלה אנושה. לפי פס' ז הייתה זו מחלת השחין (השחין היא מחלת עור - שמ' ט ט ואילך). סיבת המחלה לפי ברכות י ע"א : עונש על כך שחזקיהו לא נשא אישה ולא הוליד ילדים בניגוד לצו "פרו ורבו".

מה מעיד על כך שמחלתו של חזקיהו הייתה אנושה?

"ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו : כה אמר ה' : צו לביתך, כי מת אתה ולא תחיה" (פס' א). כלומר: ערוך צוואה לביתך, כי תמות מחולי זה. חזקיהו לא השלים עם הגזרה. הוא הסב את פניו אל הקיר. יש הסוברים כי כיוון את פניו לכיוון בית-המקדש. ויש הסוברים כי "הקיר" הכוונה לקיר שהבדיל בין הר הבית לבין בית המלך (יח' מג ח). חזקיהו התפלל על רפואתו ובכה בכי גדול. לא מצאנו בין מלכי ישראל ויהודה "בכי גדול" אלא בדוד (ש"ב יג לו) ובחזקיהו. יכול להיות שהסב את פניו כדי שלא יראהו בוכה. חזקיהו לא ביקש מישעיהו להתפלל אל ה' בעדו, ואף לא דרש ברופאים כפי שדרש אסא. "ויחלא אסא בשנת שלושים ותשע למלכותו ברגליו עד למעלה חליו וגם בחליו לא דרש את ה' כי ברפאים" (דה"ב טז יב), דבר זה נזקף לשבח של חזקיהו שבטח בה' ובכוח התפילה. אמרו חז"ל : "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים (ברכות י ע"א).

על מה התפלל חזקיהו?

בתפילתו הטעים חזקיהו לפני הקב"ה את צדקותיו וזכויותיו וביקש שה' יזכור אותו לטובה בזכות מעשיו הטובים וישאירהו בחיים. "אנא ה', זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלבב שלם והטוב בעיניך עשיתי" (פס' ג). בדומה לדוד (ש"ב כב כא-כה ; תה' יח כא-כו), וברבים ממזמורי תהלים למשל : "שמרה נפשי כי חסיד אני, הושע עבדך, אתה אלקי הבוטח אליך" (תה' פו ב).

מה הייתה תשובת ה'?

התקיים הפסוק "קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת" (תה' קמה יח). תפילתו של חזקיהו התקבלה ומיהר ה' להודיעו על כך ע"י ישעיהו. ישעיהו לא הספיק לצאת מן החצר התיכונה של בית המלך ודבר ה' היה אליו. כתב רש"י : "מיהר הקב"ה להודיע רפואתו בטרם יצא קול הברה בעיר שנקנסה עליו מיתה" (בעקבות יר' סנהדרין י ב). באותם ימים קשים, כאשר ירושלים הייתה נתונה במצור קשה ע"י סנחריב וצבאו והמלך נוטה למות, בא הנביא

ובשורת עידוד בפיו. ה' אומר לישעיהו : "שוב ואמרת אל חזקיהו נגיד עמי" הצירוף "נגיד עמי" – תואר של חיבה הוא יחידאי. בכינוי נגיד כונו גם שאול, דוד ושלמה. "כה אמר ה' אלקי דוד אביך : שמעתי את תפלתך, ראיתי את דמעתיך, הנני רפא לך, ביום השלישי תעלה בית ה'" (פס' ה). המלך ירפא ממחלתו האנושה. רמזה לו הנבואה שה' נענה לתפילתו בזכות הליכתו בדרכי דוד אביו. "ויעש הישר בעיני ה' ככל אשר עשה דוד אביו" (יח ג), ולכן תקוים בו ההבטחה שהבטיח ה' למלכי דוד : "אשר בהעותו והכחתו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם, וחסדי לא יסור ממנו" (ש"ב ז יד-טו). לדברי ישעיהו ביום השלישי יעלה חזקיהו לבית ה' להודות לו, ולהקריב קרבן תודה, כדין חולה שהתרפא. ככתוב : "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה" (תה' קז כ-כב).

לא רק שה' ירפא את חזקיהו ממחלתו, אלא גם יוסיף לו חמש עשרה שנה על הימים שקצב לו תחילה. בשורה טובה נוספת בישר לחזקיהו שיינצל מכף מלך אשור. העיר הנתונה במצור תינצל, ומכאן אנו למדים שהמחלה הייתה קודם מפתו של סנחריב (רד"ק). לפני מפתו של סנחריב חלה (רש"י).

וכל זה יעשה "למעני ולמען דוד עבדי". **כיצד?**

ע"י מפת סנחריב והצלת ירושלים יתברר למלך אשור שכול גדולתו ניתנה לו ע"י אלוקים שהטיל עליו שליחות להכות את ישראל, ומשבטלה שליחותו נטלה ממנו גבורתו ושלטונו.

חזקיהו זכה למה שזכו משה, יהושע ודוד שנעשו להם נסים גלויים הן בתחום הממלכה והן בתחום האישי.

מה ציווה ישעיהו לאנשי חזקיהו?

ישעיהו ציווה לשים דבלת תאנים (בימי קדם השתמשו ברטיית תאנים לרפואת פצעים) על השחין וירפא הנגע.

את הבטחתו אישר ישעיהו באות ומופת.

לאחר שנרפא השחין ע"י הרטייה שציווה ישעיהו לשים על הנגע, ביקש חזקיהו אות שיחלים ויוכל להעלות לבית המקדש ביום השלישי כפי שניבא ישעיהו.

מה יהיה האות שבשורות ישעיהו תתגשמה?

היה שם שעון של חמה שהיה עשוי מעלות ועל פי נטיית הצל על המעלות קבעו את חלקי היום. את השעון הזה עשה כנראה אחז המלך ולכן נקרא "מעלות אחז". ישעיהו שואל את חזקיהו הרוצה אתה כי הצל יתקדם עשר מעלות לפנים, או שישוב עשר מעלות לאחור. התקדמות הצל בעשר מעלות דבר קל הוא ואין בזה מופת גדול. חזקיהו ביקש שיחזור הצל לאחור. כי זה נס הרבה יותר גדול, שבמקום שהצל יתקדם כרגיל לכיוון הפוך לנטיית השמש, ישוב פתאום לאחור עשר מעלות. ויהיה הדבר תמוה, מפני שיראו שפנה היום והצל נסוג ומראה על הבוקר.

האם היה מופת בדבר?

כן, למרות השקיעה המתקרבת הצל חוזר לאחור ומראה על השחר הבוקע. הייתה לכך משמעות סמלית הסרת צל המוות מעל חזקיהו והשבתו לאור החיים. אות זה היה גם הוכחה להצלת העם והממלכה מידי האויב. **שני אותות עשה ישעיהו:** רפואת השחין בדבלת תאנים, והשבת הצל אחורנית עשר מעלות. סמוך לסיפור המעשה בישעיהו לח פס' ט-כ מסופר על מכתב שכתב חזקיהו שיר תפילה בנוסח מזמורי תהילים.

"ויושע ה' את יחזקיהו ואת ישבי ירושלם מיד סנחריב מלך אשור ומיד כל, וינהלם מסביב, ורבים מביאים מנחה לה' לירושלם ומגדנות ליחזקיהו מלך יהודה, וינשא לעיני כל הגוים מאחרי כן" (דה"ב לב כב-כג). דבר הנס התפרסם גם באומות העולם. חזקיהו נעשה חשוב מאוד בעיני הגויים. הצלת ירושלים בדרך נס עשתה רושם גדול על כל שומעיה, גם בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל שנמנה עם המלכים שלא השלימו עם שלטון מלכי אשור והרבה למרוד בו, שלח משלחת אל חזקיהו לברכו ולהביע את שמחתו כאשר נודע לו שחזקיהו הבריא. הייתה לו כנראה מטרה להקים ברית מדינית צבאית נגד אשור. מן הכתוב בדה"ב עולה שעם המשלחת נמנו גם מליצי בבל שבאו במיוחד לירושלים "לדרוש המופת אשר היה בארץ" (לב לא). מליצי בבל – חכמי בבל מלשון: "להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידתם" (מש' א ו). חזקיהו שם אמונו באנשי המשלחת ששלח מלך בבל אליו ונענה לבקשתם לראות את כל בית אוצרו, ואלו הכילו את הכסף ואת הזהב ואת הבשמים ואת שמן הטוב (שהיו רוקחים בו את הבשמים). בדה"ב לב כז כתוב: "ויהי ליחזקיהו עשר וכבוד הרבה מאד, ואצרות עשה לו לכסף ולזהב ולאבן יקרה ולבשמים ולמגנים ולכל כלי חמדה". הוא הראה להם גם את בית כליו- בתי האוצר שאוחסנו בהם כלי הנשק שעשה, אפשר שהכוונה "לבית יער הלבנון" (מ"א ז ב) ששימש כמחסן לכלי נשק, כפי שאנו למדים מנבואת ישעיהו: "ותבט ביום ההוא אל נשק בית יער" (יש' כב ח), ואת כל אשר נמצא באוצרותיו גם מה שנמצא ב"מסכנות" ככתוב: "ומסכנות לתבואת דגן ותירוש ויצהר (דה"ב לב כח) "לא היה דבר אשר לא הראם חזקיהו בביתו ובכל ממשלתו" (פס' יג; יש' לט ב). הוא הראה להם הכול. את האוצרות שנמצאו במתחם בית המלך ובכל ערי ממשלתו. גם דברים שהיה צריך להסתירם.

חז"ל דרשו שהראה להם אפילו את ארון הברית והלוחות שבתוכם (ילקוט שמעוני לבר' עז; פרקי דרבי אליעזר פרק נב). חזקיהו נכשל בגבהות לב שכל אחד מוזהר מפניו ובייחוד המלך "לבלתי רום לבבו מאחיו" (דב' יז כ). כאשר התגאה במעשיו ובעושרו לפני שלוחי מרדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל (דה"ב לב כה). גבהות לב ועיניים רמות הם תכונות שמונים אותם בראש

שבעת הדברים השנואים ביותר על ה' (מש' ו יז ; כא ד). על הגאווה הוכיחו גם הנביאים וגם משוררי הקודש.

מניין היה לחזקיהו עושר רב?

חז"ל דרשו שהעושר בא לו מן השלל ששלל מצבאות אשור שנפלו ליד ירושלים. לפי ספר דברי הימים "רבים מביאים מנחה לה' לירושלם ומגדנות ליחזקיהו מלך יהודה" (דה"ב לב כג).

מה שאל ישעיהו את חזקיהו?

"מה אמרו האנשים האלה ומאין יבאו אליך" (פס' יד). ישעיהו ידע, אך רצה להיכנס עם חזקיהו בדברים ולרמוז לו שמטרת שליחותם אינה רצויה בעיני ה'.

חזקיהו ענה: "מארץ רחוקה באו, מבבל". יכול להיות שאמר מארץ רחוקה כי ניתן לכרות אתם ברית, כפי שלמדנו ביהושע (ט ו-ט). ייתכן שחזקיהו אמר זאת מתוך גאווה. כמה גדול אני שבאים אלי מארץ רחוקה.

ישעיהו שאל את חזקיהו מה הוא הראה להם למרות שידע. הוא ביקש שחזקיהו יודה שהראה להם את כל אוצרותיו. חזקיהו ענה: "את כל אשר בביתי ראו, לא היה דבר אשר לא הראיתם באצרת" (פס' טו). השמיט "ובכל ממשלתי", כי הבין שאין המעשה טוב בעיני ה'.

מה ניבא ישעיהו לחזקיהו?

היה במעשה משלחת מליצי בבל משום ניסיון לחזקיהו והוא לא עמד בו. ישעיהו הוכיח את חזקיהו קשות וניבא לו על דרך מידה כנגד מידה. "לא היה דבר אשר לא הראם חזקיהו בביתו ובכל ממשלתו" (פס' יג), לכן לא יוותר דבר. כל האוצרות שבבית חזקיהו ואשר אצרו אבותיו מימי דוד ועד היום הזה יישאום בבלה. נוסף לכל האוצרות "מבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקח, והיו סריסים בהיכל מלך בבל" (פס' יח). הכוונה לדניאל, חנניה, מישאל ועזריה (דנ' א ו-ז) חז"ל דרשו שדניאל וחבריו היו מזרע המלוכה-מזרע בית דוד (סנהדרין צג ע"ב). חזקיהו הראה להם את אוצרותיו ועל כן יילקחו אוצרותיו לבבל, והבנים היקרים לאדם מכל אוצרותיו גם הם יילקחו. כנראה שגלות מנשה לבבל (דה"ב לג יא) היא תחילת קיומה של נבואה זו.

ישעיהו לא ניבא כאן על חורבן הבית ועל גלות העם לבבל, אלא רק על גלות אוצרות בית המלך ובני המלך לבבל, כוונתו הייתה להזהיר את חזקיהו, כי דרכו המדינית תביא בעקבותיה שעבוד וגלות, כי במפלת סנחריב לא תמו אויבי ישראל ועוד עתידה בבל לבזוז את אוצרות מלכות יהודה ולהגלות את בני המלכות אל בבל.

חזקיהו קיבל עליו את הגזרה. "ויאמר חזקיהו אל ישעיהו : טוב דבר ה' אשר דברת. ויאמר : הלוא אם שלום ואמת יהיה בימי" (פס' יט). צידוק הדין כל מה שעושה ה' לטובה הוא עושה, אף על פי שנגזרה גזרה קשה אני מודה לה' שיסייע בידי ודחה את העונש ובימי ישכון שלום. כבר למדנו מעלי שאמר : "ה' הוא הטוב בעינו יעשה" (ש"א ג יח), וכך דוד אמר : "הנני, יעשה לי כאשר טוב בעיניו" (ש"ב טו כו).

ובדברי הימים כתוב : "ויכנע יחזקיהו בגבה לכו הוא ויושבי ירושלם, ולא בא עליהם קצף ה' בימי יחזקיהו" (דה"ב לב כו). העונש נדחה לדורות הבאים (דה"ב לג יא-יב ; לו ו, י, כ). חזקיהו לא נענש בחייו כי חזקיהו ובני ירושלים חזרו בתשובה. חזקיהו הרחיק מלבו את הגאווה, גם גדולי העיר ושרי המלכות שהיו שותפים למדיניות מלכם היו שותפים למעשה התשובה.

"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קה' ז כ). חזקיהו נחשב הגדול שבמלכי בית דוד (יח ה-ו). מאז ימי דוד המלך לא היה בין מלכי יהודה שקדמו לחזקיהו מלך שהאמונה בקב"ה ובתורתו אפפה את כל הווייתו בעצמה כה גדולה ואשר השתקפה בכל מעשיו. יתר על כן, גם לא דבק בו חטא כבד כמו בדוד. בבמ"ר יד ז מנוהו חז"ל עם ארבעה שהכירו את הקב"ה מעצמם: אברהם, איוב, חזקיהו מלך יהודה ומלך המשיח. חז"ל אומרים שהוא היה מיועד להיות המלך המשיח ומלחמות סנחריב נועדו להיות של גוג ומגוג. בסנהדרין צד ע"א כתוב : ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מידת הדין לפני הקב"ה : ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח. חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח?!"

**במסכת פסחים דף נו ע"א כתוב : שישה דברים עשה חזקיהו המלך.
על שלושה הודו (הסכימו) לו, ועל שלושה לא הודו (הסכימו) לו.**

המעשים שחכמי דורו הסכימו להם :

- (1) גנז ספר רפואות.
- (2) כתת "נחש הנחושת".
- (3) גרר עצמות אביו (אחז הרשע) על מיטה של חבלים (דרך ביזיון).

המעשים שחכמי דורו לא הסכימו להם:

- (1) סתם מי גיחון העליון כדי למנוע מים מצבא אשור ובכך הזיק לתושבי הסביבה.
- (2) קצץ דלתות היכל ושיגרם למלך אשור.
- (3) עיבר ניסן בניסן. לאחר שנכנס חודש ניסן עיבר את השנה והחליט שאותו החודש יהיה אדר ב'.

מעשי חזקיהו התפרשו בצורה מפורטת במקרא בשלושה ספרים : בספרנו, בספר ישעיהו פרקים לו-לט ובדברי הימים ב' פרקים כט-לב. כשכל אחד מהספרים מציין פן אחר בדמותו ובמעשיו של חזקיהו.

"ויתר דברי חזקיהו וכל גבורתו ואשר עשה את הברכה ואת התעלה ויבא את המים העירה (הכוונה לאספקת המים בימי המצור), הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה, וישכב חזקיהו עם אבתיו, וימלך מנשה בנו תחתיו" (פס' כ-כא).